УДК 81.111-81.276
DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.2.37

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ АМЕРИКАНСЬКИХ ФІЛЬМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

METHODS OF TRANSLATING THE TITLES OF AMERICAN FILMS INTO UKRAINIAN

Подоляк У.С.,
orcid.org/0000-0002-4743-5998
викладач кафедри перекладу та філології
Університет Короля Данила

Зубрицький Р.,
orcid.org/0000-0002-9581-7309
викладач кафедри перекладу та філології
Університет Короля Данила

Назва фільму – це перший погляд на фільм, що дає подвійний ефект оцінки мистецтва та комерційної реклами та безпосередньо грає роль у менеджменті та просуванні кінопроєкту. Влучні назви фільмів передають зміст фільмів і викликають інтерес аудиторії, тим самим отримуючи значні касові збори. З безперервним розвитком міжнародних культурних обмінів, кіно починає все більше привертати увагу кожної нації як важливий медійний інструмент в культурному обміні й кращому вивченні та розумінні іноземної мови.

З 2004 року, коли українське суспільство стало більш орієнтованим на Захід та, особливо, після отримання безвізового режиму, в Україні збільшується цікавість до американських та англомовних фільмів. І перш ніж глядач насолодиться фільмом, йому треба з назви зрозуміти, про що саме обрана кінострічка. Але через різні культурні традиції, контексти, звичаї та способи мислення між американським та східним європейським світом, назви фільмів мають бути перекладені так, щоб передати історію глядачам і зацікавити їх.

Це вимагає, щоб переклад назв фільмів був точним і був комерційно вдалим.

У даній статті проаналізовано та досліджено стратегії перекладу назв англійських фільмів. Описано принципи перекладу англійських назв фільмів і вказано на стратегії перекладу назв англійських фільмів. У цій статті представлено визначення стратегій перекладу та деякі особливості назв і функцій англійських фільмів.

В даній роботі визначено та проаналізовано, шляхом порівняльного та аналітичного методів, назви американських фільмів та їх переклад на українську мову. Вивчаючи дослідний матеріал, було розглянуто специфіку назв американських фільмів і виявлено чотири способи їх перекладу.

В статті наведено приклади перекладу назв англомовних фільмів українською мовою на основі дослідження характеристик, функцій та принципів перекладу, а також специфіки англійської та української мов.

Метою даної роботи було показати необхідність правильного перекладу назв англійських фільмів та варіативність методів перекладу для поширення американських та англомовних кінострічок в українському медіапросторі.

Ключові слова: назви фільмів англійською мовою, стратегії перекладу, визначення, буквальний переклад, довільний переклад.

The title of the film is the first look at the film, which gives a double effect to the evaluation of art and commercial advertising and directly plays a role in the management and promotion of the film project. Accurate titles of films convey the content of films and arouse the interest of the audience, thus receiving significant box office. With the continuous development of international cultural exchanges, cinema is beginning to attract more and more attention of every nation as an important media tool in cultural exchange and better study and understanding of a foreign language.

Since 2004, when Ukrainian society became more West-oriented, and especially after the visa-free regime, interest in American and English-language films has increased in Ukraine. And before the viewer enjoys the film, he needs to

understand from the title what exactly the selected film is about. But because of the different cultural traditions, contexts, customs, and ways of thinking between the American and Eastern European worlds, the titles of the films must be translated to convey the story to the audience and interest them.

This requires that the translation of the titles of the films be accurate and commercially successful.

This article analyzes and explores strategies for translating English film titles. The principles of translation of English film titles are described and the strategies of translation of English film titles are indicated. This article presents the definition of translation strategies and some features of the titles and functions of English films.

This paper identifies and analyzes, through comparative and analytical methods, the titles of American films and their translation into Ukrainian. Studying the research material, the specifics of the names of American films were considered and four ways of their translation were identified.

The article presents examples of translation of titles of English-language films into Ukrainian based on a study of the characteristics, functions and principles of translation, as well as the specifics of English and Ukrainian.

The aim of this work was to show the need for correct translation of English film titles and the variability of translation methods for the distribution of American and English-language films in the Ukrainian media space.

Key words: titles of films in English, translation strategies, definitions, literal translation, free translation.

Постановка проблеми. Кіно – це не тільки мистецтво, але й товар. Український медіапростір завжди був відкритим для англомовних фільмів, де їхня кількість постійно збільшується. Назви фільмів виражають головну ідею для глядачів, щоб привернути їхню увагу. Для цього потрібен грамотний переклад фільму. Назва фільму є його необхідною частиною і може додати завершального штриху та надати привабливості для аудиторії або надихнути на роздуми над фільмом.

Ідеальний переклад назви може передати головну думку фільму та викликати бажання глядачів відвідати фільм, саме тому переклад англійських назв кіно дуже важливий.

Перекласти навіть просту назву фільму видається легкою справою, але нелегко перекласти **добре**. Прочитавши назву фільму, ми повинні зрозуміти його основну ідею та зміст. Однак інколи студії перекладу розглядають лише докладний переклад назв фільмів, наприклад, дослівний переклад і транслітерацію. При цьому вони ігнорують вплив культури у перекладі назв фільмів. З іншого боку, інколи можна зустріти відверті «відсебеньки». Наразі бракує досліджень в процесі перекладу та оцінки його адекватності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема перекладу назв американських фільмів привертає увагу науковців різних країн. В. Бердіс, Лу Їн, Л. Калиниченко та О. Крисало давно аналізують назви кінострічок. Китайський вчений Хе вважає, що переклад назви фільму має відповідати таким принципам: культура, естетика, комерційна таємниця. А його колега Вонг стверджує, що переклад – це мовна трансформація, заснована на оригінальному змісті та обмежена запитами та культурою цільової аудиторії, тож переклад має відповідати оригіналу за змістом формою, стилем та функцією.

Мета статті – дослідити переклади назв американських фільмів, розкрити специфіку перекладу та визначити доцільність тих чи інших способів перекладу назв американських фільмів. Ресурси відібрано з інтернету та журналів. Усі проаналізовані кінострічки добре знайомі українській аудиторії.

Виклад основного матеріалу. Аналіз перекладу понад ста англомовних стрічок [1, 2] допоміг виявити 4 основні принципи перекладу таких назв.

Прямий (еквівалентний, буквальний, дослівний) переклад застосовують, коли в оригінальній назві фільму відсутні специфічні культурні компоненти і умови дозволяють зберегти оригінальний зміст або метафору. Наприклад: «Roman holidays» – «Римські канікули», «The Adaptation» – «Адаптація», «How to Train Your Dragon» – «Як приборкати дракона», «Toy Story» – «Історія іграшок», «Wild Orchid» – «Дика Орхідея» та ін.

Разом із тим, навіть у цьому випадку можливі певні трансформації, що роблять назву фільму більш звичною для українського глядача. Так, стилістично нейтральні англійські слова «Planes» та «Happy Feet» в українському перкладі перетворилися, відповідно, на зменшено-пестливі «Літачки» й «Веселі ніжки». З легкої руки перекладачів «The Smurfs» – «Смурфи» перетворились на «Смурфиків». Такі назви зазвичай яскраві та короткі й складаються щонайбільше з трьох слів.

Транслітерація або ***транскрипція*** – це способи перекладу назви англійського фільму іншою мовою відповідно до вимови.

У ряді англійських фільмів ім'я або місце розташування героя розглядається як назва. Такий вид перекладу заголовка зазвичай означає транслітерацію. Якщо ім'я відоме аудиторії або має важливу історичну цінність чи краще можепередати екзотичні любовні почуття, використовується цей метод. Якщо глядачу назва допоможе зрозуміти чи хоча б натякне, попри іноземний текст, мову і культурні відмінності, про що стрічка або де відбуватимуться події, цей метод також використовується. Наприклад:

- «Jane Eyere», «Tess», «Harry potter», «Romeo and Juliet» розповідають про персонажів та події, добре відомі українцям з однойменних книг;
- у «Pearl Harbor» події відбуваються на тлі нападу на військову базу США;
- «Chicago», «New York, New York» розповідають про події в американських містах.

Звичайно, переклад географічної назви чи місцевості не завжди є доречним: є деякі назви заголовків, з якими аудиторія не знайома або вони не мають прямого сенсу або ними легко ввести в оману, або вони будуть неоднозначними для аудиторії, тому перекладу цих назв слід уникати [3]. Наприклад, «Forrest Gump» мав би перекладатися як «Лісовий Гамп», але цей переклад не є доречним, адже він не справив би ніякого враження на українську аудиторію і нічого не сказав би про суть фільму; тоді як його всім добре знайомий переклад Форрест Гамп набагато цікавіший і дає зрозуміти, що історія про певну персону. Загалом метод транслітерації і транскрипції використовується для кінострічок, де в заголовку є власна назва: «Max Payne» – «Макс Пейн».

Трансформація – спосіб перекладу назв фільмів, при якому оригінальний заголовок трансформується шляхом заміни лексичних одиниць, додавання елементів або, навпаки, скорочення назви тощо. Засіб цілком виправданий через відмінності в культурі та світосприйнятті американського та українського глядача. Так, абсолютно доречним є переклад мультфільму «Spirit: Stallion of the Cimarron». Дослівний переклад би був: «Дух: жеребець Сіммаррона». Але топонім Сіммаррон було замінено загальною назвою прерії, тому що Сіммаррон означає адміністративно-територіальний округ в штаті Оклахома, США, річку в США та здичавілого коня в США. Ім'я головного героя – волелюбного коня Спіріта, зберегли завдяки значенню слова spirit – «дух», «душа». Також в українському варіанті немає відповідного значення перекладу слова stallion (жеребець), який навряд чи припав би до душі українському глядачеві. Тобто, дослівний переклад назви мультфільму для українця був би незрозумілий і не привернув би значної уваги.

В назвах американських кіно- та анімаційних стрічок зустрічаються такі, що в англійській мові не мають роду і числа, наприклад «Frozen». В перекладі на українську мову це мало б означати «Крижаний, Крижана, Крижане». Тому, для більш чіткого розуміння сенсу мультфільму, його переклали як «Крижане серце». Та ж сама ситуація з назвою «Tangled» – «Заплутана історія».

Мультфільм «Сімейка Крудсів» в оригіналі звучить як «The Croods». Тобто для нас це означатиме «Крудси». Але через те, що в Україні це прізвище не є вживаним, глядачу було б незрозуміло, про що чи про кого саме розказується історія. До того ж слово «сімейка» явно вказує на комедійний жанр. Саме тому добре відомий адаптивний переклад анімаційної стрічки є найбільш вдалим.

Один з прийомів цього методу полягає в додаванні лексичних елементів, що розширює чи розкриває суть назви [4. с 69]. Наприклад:

- «TheGrinch» – «Ґрінч, викрадач Різдва»
- «Hitch» – «Правила зйому – метод Хітча»
- «Identity Thief» – Піймай шахрайку, якщо зможеш»
- «Valiant» – «Веліант: пернатий спецназ»
- «Bad Moms» – «Дуже погані матусі»

Приклади прийому трансформації назви з опущенням слів:

- «My Big Fat Greek Wedding 2» – «Моє велике грецьке весілля 2»
- «Neighbors 2: Sorority Rising» – «Сусіди 2»
- «This Means War» – «Значить, війна»

Вилучення слова в перекладі назви американського фільму доречне не тільки через надмірну конкретизацію і розкриття суті кінострічок, де це не потрібно, а й через лексичні відмінності англійської та української мов – переклад може бути завантажений словами, що відобразиться на його комерційному успіху: мало кого зацікавить назва, що складається з чотирьох або більше слів.

Хоча ефект дослівного перекладу буває вдалий, не всі назви підходять для дослівного перекладу. Через відмінності в мові та культурі між Україною та Америкою, в деяких випадках застосовується метод ***довільного перекладу*** або ***заміна***.

Американський фільм «Gone with the Wind» використовує метод вільного перекладу. Дослівний переклад, лояльний до початкового тексту мав би бути чимось на кшталт «Пішли з вітром», і цей переклад не надто гарний. Різниця тут між довільним та дослівним перекладами проявляється у висловленні. Саме через труднощі перекладу кінострічки застосовується спосіб заміни. Через дослівний переклад важко відобразити суть фільму, перекладачам слід проаналізувати й зрозуміти зміст, сюжет і навіть стиль, щоб вдало перекласти назву. Таким чином заміна може показати риси оригінальної назви та допоможе усвідомити культурну, естетичну та економічну цінність фільму.

Через різницю в національній ціннісній орієнтації, культурі та взагалі менталітеті між Україною та США, дослівний переклад назви американського кіно може спотворити справжній зміст оригінальної назви або навіть викли-

кати якісь неправильні асоціації, впливаючи на образ фільму у свідомості глядача. В цьому випадку довільний переклад використовується, щоб підкреслити характеристики фільму, аби викликати бажання аудиторії оцінити фільми. Наприклад [5]:

- «Chalet Girl» – буквально означає «Дівчина з шале». Фільм і справді про дівчину-покоївку, яка працює на гірськолижному курорті. Але перекладачі для кращого розкриття суті вирішили перекласти назву як «Як вийти заміж за мільярдера». Глядачеві дають зрозуміти, про що йдеться у фільмі.
- «I Fell Pretty» – замість дослівного «Я почуваюся гарною», українські перекладачі постаралися, і у підсумку ми маємо «Красуню на всю голову». Буквальний переклад більше підійшов би для мелодрами, в оригінальній назві навіть можна було б побачити певну рефлексію головної героїні. А спосіб заміни натякає, по-перше, на комедійний жанр фільму, а по-друге, на те, що героїня явно не схильна до самокритики.
- «The Nut Job». «Горіхова робота, горіхова справа» – так би називалась анімаційна стрічка в дослівному перекладі, аби не український влучний переклад. «Реальна білка» відразу вказує на те, хто є головним героєм, до того ж він явно не з тих, що пасуть задніх. Довільний переклад, таким чином ще й додає стилістичного забарвлення мультфільму для українського глядача.
- «Silver Linings Playbook» – завдяки методу заміни маємо «Збірку промінців надії». Замість незрозумілого дослівного перекладу спеціалісти дуже влучно адаптували назву згідно з сюжетом. До речі, в РФ оригінальну назву переклали як «Мій хлопець – псих» і вона зрідка зустрічається на просторах українського інтернету. Це також досить влучна назва, яка натякає на характер чи психічні розлади героя, але сам переклад більше підходить до комедії, тоді як жанр кінострічки – драматична комедія з упором на драму. До того ж саме український переклад найкраще передає глибокий зміст фільму.
- «Life After Beth» – буквально «Життя після Бет», що мало про що говорить українській аудиторії. А от переклад із заміною «Якщо твоя дівчина – зомбі» натякає на певні деталі сюжету.
- «Die Hard» – «Померти важко, помирай важко» – так би й називалося в Україні це кіно. Назва більше підходить для чергового проходного бойовика, і навряд чи вона викликала б цікавість у широкої української аудиторії. Але завдяки нашим перекладачам ми маємо «Міцного горішка», який навіть сталим висловом.
- «The Fast and the Furious» – «Швидкі та люті». Саме так дослівно перекладається назва всесвітньовідомої франшизи. Але наші спеціалісти використали термін «Форсаж» (режим роботи двигуна): коротка і яскрава назва добре всім відома і підходить фільму навіть краще за оригінальну назву [6].

Висновок. Фільм відіграє важливу роль як у повсякденному житті людей, так і в міжнародній економіці. Одним словом, переклад назви фільму це дуже важка робота. Як товар і мистецтво, кіно все одно будуть добре сприйняти. На українському кіноринку з'являється все більше англомовних стрічок. Але через культурні відмінності українців та американців, а також через лексичні відмінності наших мов, переклад може бути вкрай складним і суть оригіналу та перекладу подекуди може не збігатися. Держава має по можливості підтримувати вітчизняну кіноіндустрію, студії адаптації та перекладу, щоб український глядач через переклад відчув англійську мову, самобутній культурний відтінок та художню спадщину американського кіно.

Назва фільму – це перше, що бачить глядач, тож вона має відповідати таким характеристикам: бути короткою та зрозумілою, культурною та якісною в художньому й комерційному плані.

Різні назви фільмів потребують різних стратегій перекладу. Проаналізувавши особливості, функції назв фільмів, перекладачі можуть використовувати методи транслітерації, дослівного перекладу, трансформацію і довільний переклад, щоб надати аудиторії найкращий переклад.

Переклад фільму – це не мовний переклад, а культурний переклад. Перекладач повинен працювати з мовою оригіналу та мовою перекладу та знаходити відмінності між мовою оригіналу та мовою цільової аудиторії, відмінності в національній культурі. Перекладач також повинен зберегти естетичні властивості фільму та розуміти важливість грамотного перекладу для міжкультурного спілкування. Водночас перекладач має використати відповідні навички перекладу для збереження культурних особливостей країни-виробника кінострічки і зробити все можливе, щоб представити людям ідеальний переклад назв фільмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Каталог фільмів. Кіноафіша: веб-сайт. URL: https://kinoafisha.ua/ua/films/ (дата звернення 09.01.2021).

2. IMDb Top 250 Movies. IMDb: веб-сайт. URL: https://www.imdb.com/ (дата звернення 09.01.2021).

3. Милевич И. Стратегии перевода названий фильмов. Русский язык за рубежом. Литература и культура. 2007 №5. URL: http://journal.pushkin.institute/archive/archive/2007/5_(204)/6080_Стратегии_перевода_названий_фильмов/stat2007-5-6080.pdf (дата звернення 09.01.2021).

4. Милевич И. Стратегии перевода названий фильмов. Русский язык за рубежом. Литература и культура. 2007 № 5. URL: http://journal.pushkin.institute/archive/archive/2007/5_(204)/6080_Стратегии_перевода_названий_фильмов/stat2007-5-6080.pdf (дата звернення 09.01.2021).

5. Oxford Learner`s Dictionareies: веб-сайт. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/ (дата звернення 09.01.2021).

6. Вікторія В. https://buki.com.ua/blogs/pereklad-nazv-filmiv/ (дата звернення 09.01.2021).